

JULIE MARIE KNUDSEN, ANNE GALMAR
OG ANJA BOSERUP

Bevaring gennem fornyelse på Glorup Gods

RESUMÉ • Parken ved Glorup Gods er en af de fineste privatejede historiske haver i Danmark. Den er oprindeligt anlagt som barokhave i 1774 og har siden gennemgået flere ændringer. I forbindelse med et generationsskifte indledte to landskabsarkitektfirmaer i 2009 i samarbejde med ejeren en nytænkning af parken, der ligestillede alle historiske lag og samtidig skabte et moderne anlæg. Da Glorup både er en offentligt tilgængelig park og en privat bolig, skulle det nye anlæg invitere de besøgende ind i parken på en måde, der samtidig respekterede ejerens privatsfære omkring godset. Landskabsarkitekterne satte blandt andet den tidligere avlsgård i spil og opsatte samtidskunst omkring ruten, de besøgende færdes ad. I maj 2013 stod parkanlægget igen klar til besøg.

ABSTRACT • The park at Glorup Estate is one of the finest historical private gardens in Denmark. It was originally a baroque garden, established 1774, and has since then undergone several changes. During the transition from one generation to the next, in 2009 the owner initiated a renewal of the park in cooperation with two landscape architects. This created a modern park built on – and with respect of – its history. Since Glorup is both a public park and a private residence, the renewal should invite visitors into the park in a way that at the same time respected the owner's private area around the manor. The landscape architects designed a new arrival point with an information center and put in contemporary art along the visitor route. The park was re-opened in May 2013.

JULIE MARIE KNUDSEN • kommunikation,
VEGA landskab, jmk@vegalandskab.dk, i samarbejde med

•
ANNE GALMAR • Landskabsarkitekt MAA MDL,
VEGA landskab, ag@vegalandskab.dk, og

•
ANJA BOSERUP • Landskabsarkitekt MDL,
Absolut Landskab, anja@absolutlandskab.dk

Glorup Gods og det store spejlbasin,
fotograferet i 2009 af Anne Prytz Schaldemose. Bassinnet er p.t. under
renovering som forventes afsluttet september 2017.

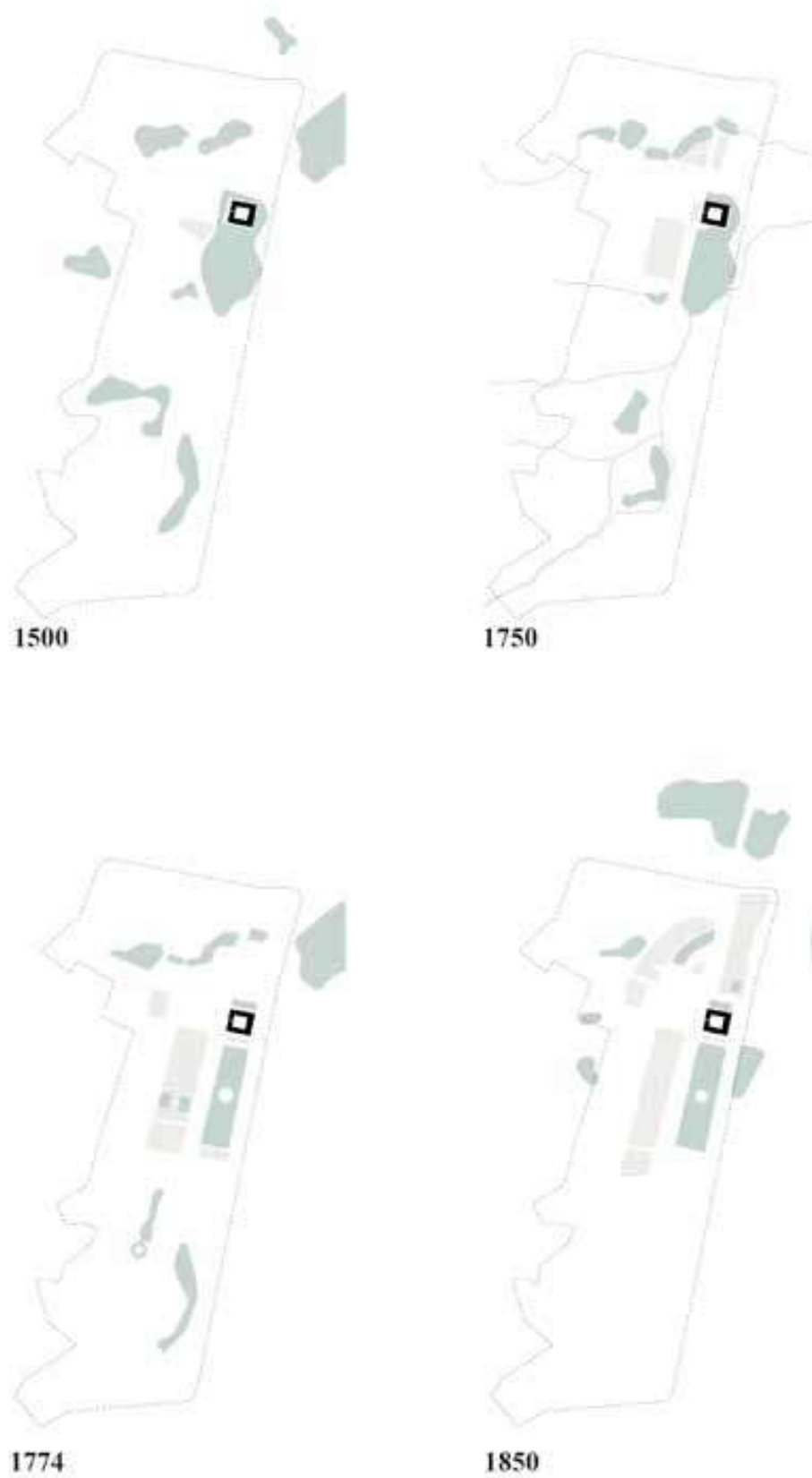
Nye skridt i gamle haver

Bevaring gennem fornyelse på Glorup Gods

Glorup Gods' smukke barok-anlæg og store spejlbasin har medvirket til at give godset en plads i den danske kulturkanon. Parken er en af de fineste privatejede historiske haver i Danmark og bliver beskrevet som dansk havekunst på europæisk niveau. Parkanlægget blev anlagt omkring 1774 og er tegnet af Nicolas-Henri Jardin efter barokt forbillede med 700 meter lange lindealléer og spejlbasin, der stadig findes. Parken har siden da gennemgået flere omlægninger og tilpasninger til tidens nye arkitektoniske idealer og står i dag med små islæt fra mange tidsperioder.

Glorup Gods, oversigtsplan

Udviklingen af parkens vandelementer. Analysen af del-elementer gør det muligt at ligestille alle historiske lag i anlægget.

I forbindelse med et generationsskifte gik Anja Boserup fra Abso-lut landskab og Anne Galmar fra VEGA landskab i 2009 igang med at nytænke parken i samarbejde med ejeren, så den endnu en gang blev forenet med sin samtid. I deres tilgang til parken har landskabsarkitekterne forsøgt at finde en god balance mellem respekt for parkens historie og opfyldelse af kravene til nutidens anvendelse og ønsker for fremtiden.

Indledningsvis lavede landskabsarkitekterne dybdegående historiske analyser og gennemgange af parkens grundelementer som vand, beplantning og follier. Analyserne mandede ud i en helhedsplan og en metodisk tilgang til det historiske anlæg, som ligestiller alle historiske lag og samtidig kortlægger de eksisterende værdier, der danner udgangspunkt for de fremtidige ønsker til parken.

Historie møder nutid

Efter at have været gennem barokken, romantikken og mange andre faser og forfaldsperioder siden 1774, er Glorup Park i dag et meget komplekst anlæg. Landskabsarkitekterne har derfor lagt vægt på ikke at prioritere én historisk periode som vigtigere end de andre. Frem for at føre haven tilbage til det oprindelige stramme barok-anlæg respekterede landskabsarkitekterne sporene fra alle de perioder, som haven har været igennem siden. De ville også gerne give de besøgende et billede af kompleksiteten i havens udvikling. Parken står derfor i dag som en hyldest til de mange stilarter og tiltag, der har formet den undervejs.

Nye krav til den moderne park

Det har i forbindelse med fornyelse af parken været meget vigtigt at forstå historien bag stedets udvikling. Men i et omfattende projekt som dette er det også vigtigt at have et klart billede af, hvad man arbejder hen imod. Det har her også været afgørende for landskabsarkitekterne at få ejeren til at tage stilling til, hvad parken skulle kunne i fremtiden og få landskabet til faktisk at afspejle dette.

Efter at have indsamlet så meget information om stedet som muligt, lagde landskabsarkitekterne en udførlig helhedsplan med en samlet strategi for at bevare og forny landskabet omkring Glorup Gods. Planen blev også delt op i en række faser, så landskabsarkitekterne kunne udføre arbejdet i etaper men stadig beholde det store overblik.

Nogle af de betragtninger, der var med til at forme helhedsplanen for parken, var: tilgængelighed, funktionalitet, vedligeholdelse og respekt for stedets historie.

Funktionaliteten var essentiel, fordi det var et af de punkter, der ikke fungerede i det eksisterende anlæg. Parken havde store problemer med parkering, adgang og færden. Der var især en konflikt mellem private områder og den offentlige adgang. Da parken i sin tid blev tegnet, var den tiltænkt et privat hjem, mens den i dag både fungerer som en offentlig park og som ejerens private have. For at parken kunne være offentlig var det vigtigt, at den fungerede i brug og gav de besøgende en god oplevelse – uden at forstyrre ejeren. Intentionen med det nye projekt var derfor at styrke offentlighedens adgang til haven og samtidig tydeliggøre privatsonen omkring hovedbygningen.

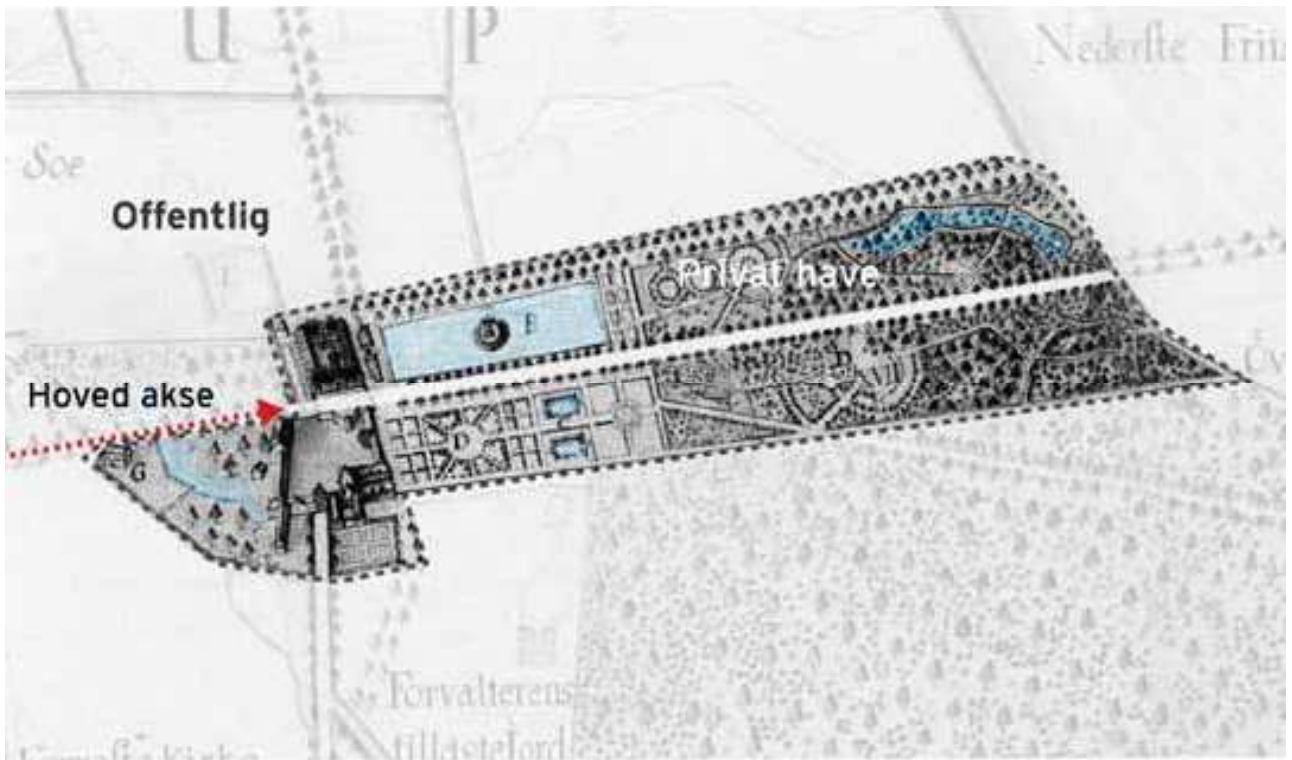
De første skridt

Den første fase omhandlede ankomsten og tilgængeligheden til det historiske anlæg. Analyserne viste, at det var vigtigt, at anlægget fik et nyt ankomstpunkt og en ny hovedsti, som kunne føre de mange besøgende ned gennem den fornyede park, hvor beplantningen var ryddet og de store landskabelige søer var blevet oprenset.

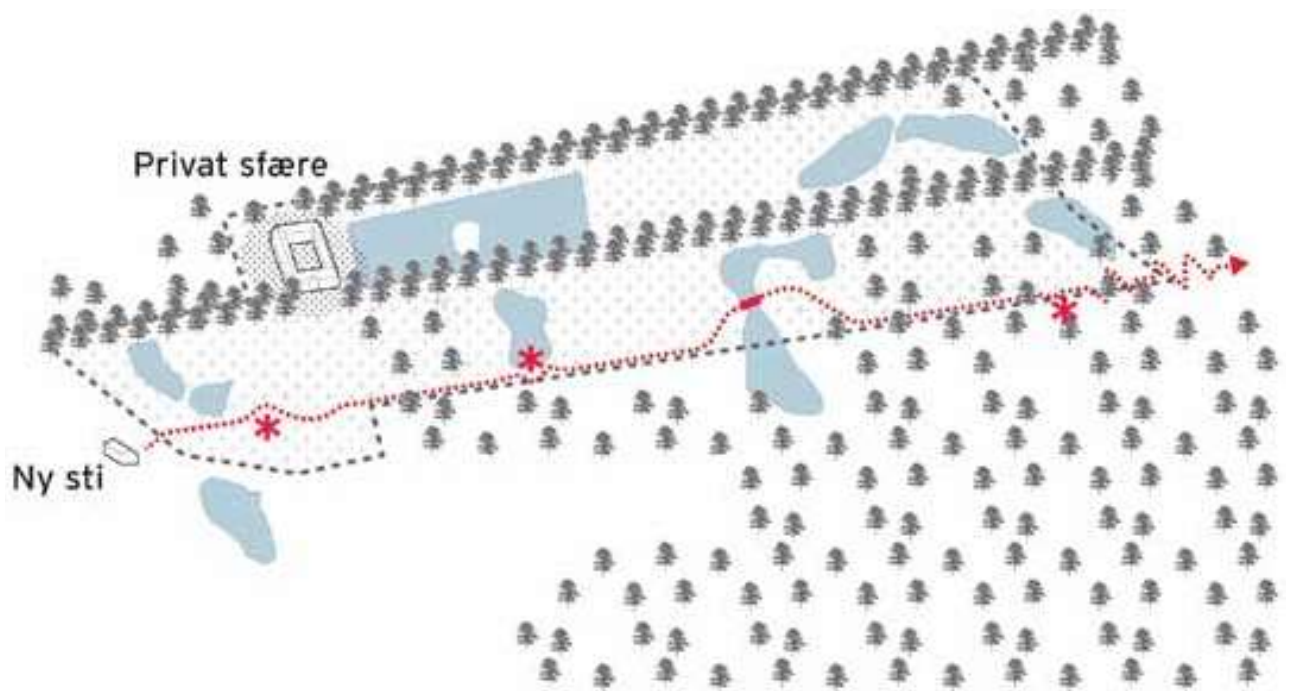
Glorup er en offentligt tilgængelig park. Tidligere havde de besøgende svært ved selv at finde ind i parken, og der var ikke en naturlig rute rundt. Landskabsarkitekterne arbejdede derfor med at invitere de besøgende ind og give dem en rute igennem parken, der kunne skabe et godt flow. Samtidig skulle ruten ledes uden om ejerens privatsfære for at respektere, at det er en privat ejendom, hvor ejeren faktisk bor på godset.

Derfor satte landskabsarkitekterne den tidligere bagside og avlsgård i spil på en helt ny måde. Avlsgårdens placering skabte automatisk et helt nyt ankomstpunkt med afstand fra hovedbygningen. Her var både plads til parkering og et formidlingscenter.

Fra ankomstpladsen og formidlingscenteret ledes de besøgende ad en ny hovedsti gennem landskabshaven og slugten i den sydlige ende, inden de kan gå tilbage mod hovedbygningen gennem alléerne og forbi barok-anlægget. Den nye hovedstis forløb gennem landskabshaven åbner parken og gør nye dele af haven tilgængelige for de besøgende samtidig med, at det skaber en interessant kontrast til alléernes mere lukkede forløb.

Plan fra 1776 af N.H. Jardin, der viser parkens oprindelige udformning

Plan fra 2013 med ny hovedsti, der øger den offentlige adgang og tager hensyn til privatsfæren omkring godset

Den nye hovedsti genfinder parkens tredje akse, men tilpasser sig samtidig til terrænet. Foto: Alessandro Merati/VEGA landskab."

Formidlingscenter

Formidlingscenteret blev indrettet i en nedlagt fårestald, som hørte til godsets avlsgård. De tomme stalde var oplagte at bruge til et formidlingscenter, der fortæller de besøgende om godset og parkens historie og inviterer til spændende oplevelser.

Det var væsentligt, at formidlingscenteret stadig passede ind i konteksten. Sofus Søby arkitekter stod for at omdanne den tidlige stald og forme den eksisterende bygning efter de nye funktioner. Udenfor beholdt arkitekterne stort set bygningen, som den var, mens de fjernede indmaden og gav den helt nye former og funktioner indvendigt – stadig med respekt for stedets historie. Hele projektet har handlet om at forstå og aflæse stedet, samtidig med at man turde tage nye skridt, der repræsenterer vores samtid.

Godset har en stærk historisk forbindelse til landsbyen Svindinge. Landskabsarkitekterne har derfor fra ankomstpladsen lavet udkig mod Svindinge, hvorfra man kan se Svindinge Kirke, der er bygget som hørende til Glorup. Pladsens nyplantede frugttræer er samtidig en reference til, at stedet tidligere har været godsets køkkenhave. Den historiske analyse har hjulpet landskabsarkitekterne med at lave disse koblinger mellem fortid og nutid og med at finde de bedste måder at formidle godsets historie på.

Den tredje akse

Parken havde allerede to markante akser som tydelige spor fra Jardins plan i form af lange lindealléer på begge sider af spejlbasinet. De gamle planer over parken afslører, at der tidligere har været en tredje akse eller sti i parkens vestlige afgrænsning. Denne historiske linje fik en central betydning for placeringen af den nye hovedsti, fordi den dannede grundlag for den genfortolkning af linjen, som i dag snor sig ned gennem parken.

Den nye tredje akse adskiller sig fra de gamle planer ved ikke slavisk at følge en lige linje gennem parken. Den nye linjes form bøjes derimod af det eksisterende terræn, den bevaringsværdige beplantning og søerne. Det skaber en ny sti med variation mellem lange lige stræk, og blødere kurver og sving som kontrast til de barokke alléer.

Da stiforløbet skulle lægges ind, var landskabsarkitekterne nødt til at forme det efter, hvordan parken så ud i dag. Siden de gamle planer blev tegnet, var der kommet nye ting til, hvilket landskabsarkitekter-

ne respekterede og tog med sig i overvejelserne. Store flotte træer var vokset op og broer over søerne var blevet rykket. Det betød, at den tredje akse måtte sno sig og følge den bedst mulige rute gennem landskabet. Det var både en lavpraktisk og respektfuld tilgang.

Besøgende som gennem mange år er kommet på Glorup har været begejstrede for nu at kunne gå i den store landskabshave – tidligere var deres adgang begrænset til alléerne. Når man tager den nye hovedsti, kommer man på en helt anden måde ud under åbne vidder og oplever parken på en ny måde. Det skaber også et modspil til de barokke elementer.

Den nye rute starter ved ankomstpladsen som en grussti. I takt med, at naturen bliver vildere, bliver stien også mere naturpræget og går over i en slået græssti.

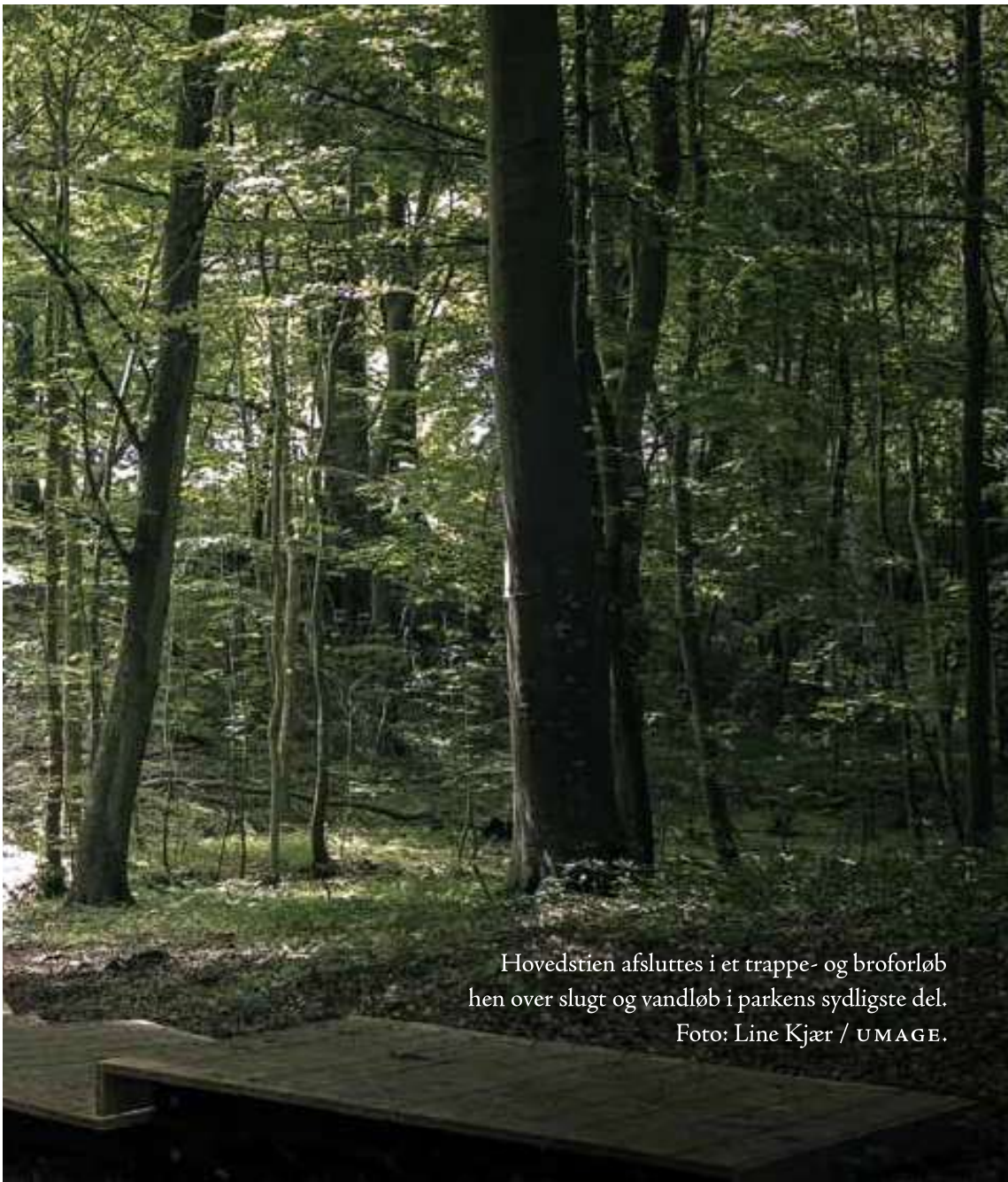
I bunden af parken mødte landskabsarkitekterne en udfordring i form af en kløft, som stien skulle passere for at få det samlede flow i

parken til at fungere . Nede ved kløften var der en flot men forfalden gammel hængebro, som har været stor ingeniørkunst i 1800-tallet. Det åbnede for en diskussion om, hvorvidt de skulle restaurere den eksisterende bro eller lade den forfalde og i stedet bygge en ny overgang ved siden af.

Det viste sig ikke at være muligt at restaurere hængebroen, så i stedet valgte de at lave en ny forbindelse, som ligger parallelt med den gamle. Til gengæld lavede man – med reference til hængebroen – det nye forløb som en moderne fortolkning af hængebroens udtryk. Resultatet blev en skulpturel trætrappe, som former sig efter det dramatiske terræn. Trappen står skulpturelt frem men passer samtidig ind i landskabet. Den er blevet en attraktion og er helt klart med til at gøre stiforløbet interessant.

Hængebroen står nu i stedet som en skulptur i skoven. Den blev ikke restaureret men hører stadig til parken.

Hovedstien afsluttes i et trappe- og broforløb hen over slugt og vandløb i parkens sydligste del.

Foto: Line Kjær / U M A G E.

Samtidskunsten rykker ind i parken

Anlægget af parken nåede nye højder ved at inkorporere en samtidskunststudstilling langs den nye hovedsti. Landskabsarkitekterne blev i starten af processen kontaktet af kunsthistorikerne UIMAGE, som gerne ville formidle samtidskunst i kulturhistoriske rammer. UIMAGE syntes, at landskabsarkitekternes tilgang til fornyelse af parken var spændende og stemte overens med deres tilgang til at lave stedsspecifik samtidskunst med afsæt i Glorups særlige historie. Man indgik derfor samarbejdet Geist Glorup, hvor man fik anerkendte danske samtidskunstnere til at skabe kunstværker til parken. Der blev både lavet permanente værker i tæt samarbejde mellem landskabsarkitekterne og kunstnerne men også værker til en midlertidig samtidskunststudstilling i forbindelse med parkens åbning.

Udstillingen åbnede d. 25. maj 2013 med kunstværker fra en række forskellige kunstnere, hvoraf de tre permanente værker stadig kan opleves i parken: Skulpturen Gratia af Karin Lorentzen, der er en integreret del af stiforløbet, Randi & Katrines pavillon Træ og Camilla Berners lille lund Tree Tales.

Randi og Katrines 'Pavillontræ', inspireret af en historisk konstruktion i haven, som i dag kun findes som erindring. Foto: Meriam Nielsen/UMAGE

Samspil mellem flertydige stilarter

Det har helt fra starten været afgørende for projektet at arbejde med en tværfaglig gruppe bestående af arkitekter, landskabsarkitekter, beplantningsteam, kunsthistorikere og kunstnere. Gruppen var med til at forme helhedsplanen, og samspillet mellem de forskellige faggrupper gav landskabsarkitekterne mange nye vinkler på udformningen af parken.

Diskussionen i den tværfaglige gruppe gjorde det tidligt klart, at de skulle være opmærksomme på ikke at lade en enkelt historisk stilperiode tage over men derimod give plads til flertydighed. Samtidig skulle

Fotos fra forsommeren 2017. Spejlbasinnet er under renovering. Stensætningen genskabes mens hovedtrappen i in-situ-beton er en nutidig fortolkning af det gamle anlæg.

de ikke være bange for at vise sporene fra både de enkelte perioder og de mellemliggende perioders tilgroning og forfald. Landskabsarkitekterne valgte derfor at supplere de historiske analyser med en række tematiske analyser af havens delelementer. I stedet for at fokusere på enten barokken eller romantikkens indflydelse blev eksempelvis alle parkens vandelementer betragtet som et samlet anlæg og behandlet ligeværdigt. Landskabsarkitekterne skilte parkens komponenter ad og så på havernes vand, beplantning, bygningsværker og tilgængelighed som isolerede temaer. Det har skabt muligheden for at arbejde med haven som helhed på tværs af de flertydige elementer i stedet for at arbejde med små, geografiske områder og afgrænsede delelementer.

Forfald og vedligeholdelse

Det har også været vigtigt for landskabsarkitekterne at bevare forfald og alderdom samtidig med, at nyt blev tilført – både for at skabe kontrast, men også for at sikre en kontinuitet. Der skulle derfor findes en balancegang mellem det gamle og det nye.

I forhold til havens beplantning betød det, at landskabsarkitekterne foretog en grundig vurdering og gennemgang af beplantningen for at se, hvad der var bevaringsværdigt. Der blev derefter udarbejdet en rydningsplan, som skabte kig og fritlagde store gamle træer.

Landskabsarkitekterne udarbejdede også en foryngelsesplan, som inkorporerede nyplantninger omkring det forfald, som potentielt kunne skabe huller i beplantningen. Tilsammen styrkede det den rumlige og visuelle oplevelse af beplantningens forskellige karakterer og typer. Det vil også sikre, at den ældste del af parkens træer erstattes af nye træer, som over tid kan vokse sig store og markante, mens de ældste træer løbende falder fra.

I valget af planter var det også vigtigt, at anlægget blev mindre plejekrævende. Tiderne har ændret sig, og godset har ikke de gartnere til at passe haven, som man havde engang.

Parken er åben for adgang. Fotograf Anne Prytz Schaldemose

Fremtid og nyt liv

Parkanlægget stod i maj 2013 igen klar til besøg med den nye ankomst og sti, men arbejdet med parken fortsætter. Landskabsarkitekterne arbejder stadig videre med at vedligeholde og give nyt liv til nogle af de mere slidte steder i parken. På nuværende tidspunkt er de i gang med at rense spejlbasinnet, så det igen kan komme til at stå som i sin storhedstid, med kanter af natursten og et klart vandspejl. Spejlbasinnet er en central del af parkens samlede vandsystem, hvor de mange mindre søer allerede er blevet rensset op, så vandfladen igen er synlig.

Fornyelsen af parken på Glorup er hovedsageligt sket med midler fra forskellige fonde, suppleret af godsets egenfinansiering og tilskud fra lokale puljer. Fornyelsen er inden for de enkelte faser også sket i mindre bidder. Derfor har helhedsplanen vist sig at være et meget værdifuldt værktøj, idet det samlede blik på parken på tværs af stilarter og årstal har sikret, at større og mindre tiltag støtter hinanden og tilsammen skaber en ny helhed i parken.